

УДК 821.161.2-3.09"18/19"І.Франко:[159.942.4:177.6]-055.1/.2
DOI 10.31654/2520-6966-2025-27F-113-38-50

Горошко І. Б.

молодша наукова співробітниця відділу франкознавства
Інституту Івана Франка НАН України
iryna.horoshko87@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3725-3074

Любовні трикутники у прозі Івана Франка

Статтю присвячено дослідженню любовного трикутника як одного з ключових конфліктів, що визначає динаміку розвитку любовних сюжетів у прозі Івана Франка. З метою глибшого розуміння письменникової ерософії (як сукупності поглядів на природу любови), а відтак і любовних тріад, у дослідженні ґрунтовно акцентовано на його особистому любовному досвіді, зокрема на практиці паралельного листування з кількома адресатками на доволі інтимні теми, а також на міркуваннях про вірність та любов у листах до Ольги Рошкевич, першого великого кохання у житті Франка. У статті також запропоновано визначення поняття «любовний трикутник» та висвітлено причини популярності цього феномену в літературних текстах. На прикладі аналізу Франкових творів окреслено дві типові моделі тристоронніх стосунків («чоловік – жінка – чоловік» та «жінка – чоловік – жінка»), проаналізовано особливості їхнього розвитку та визначено домінуючу схему в прозі письменника. Виокремлено та охарактеризовано причини виникнення любовних трикутників: фізіологічні (сексуальна дисгармонія), психологічні (несумісність характерів і темпераментів, емоційне вигорання у шлюбі, бажання помсти), соціальні (майнова нерівність, шлюб із примусу). Визначено найпоширеніші наслідки розв'язок любовних тріад – самогубство, вбивство, божевілля, небажана вагітність, фізичне насильство, роль утриманки. Наведено приклади успішного виходу героїв із тристоронніх стосунків без трагічних наслідків завдяки збереженню внутрішньої рівноваги. У висновках підкреслено, що письменник не ідеалізує любовні почуття, а швидше трактує їх як фатальну силу, що здебільшого веде персонажа до страждань, розчарувань та трагедії. Тому в прозових текстах Івана Франка любовний трикутник найчастіше стає випробуванням для кожного з учасників, у межах якого розкривається внутрішній потенціал персонажа, його духовна та фізична стійкість, здатність до самопожертви.

Ключові слова: проза Івана Франка, любовний трикутник, любовний сюжет, художній конфлікт, ерософія, жіночі образи, вірність і зрада.

У листі до Ольги Рошкевич від 26–27 січня 1879 р. І. Франко стисло висловив свої міркування про поняття вірності: «Погляди наших моралістів о "вірності" не мають належної підстави в організації

чоловіка, що, як каже Шеллі [Персі Біші Шеллі – англійський поет-романтик. – І. Г.], можна, н[а]пр., любити рівночасно двох людей або й більше. Так мені здається також, але се, впрочім, натепер тема, далека для нас, хоть і не лишня» [16, т. 48, с. 148]. Згодом, у наступному листі від 7–8 лютого 1879 р., він роз'яснював адресатці окремі моменти своєї теорії: «Ні Шеллі, ні я не говорив і не говорю, щоб мож було кількох нараз любити однакою любов'ю (як коханків), а тільки бесіда була о любові поочередній» [16, т. 48, с. 154]. І така любов, на думку І. Франка, «повинна опиратися на стислий науковій аналізі власних характерів, цілей, змагань, се раз, і, по-друге, на докладнім пізнанні людської природи взагалі, на пізнанні тих прав натуральних, котрим підлягає людський дух і людське тіло» [16, т. 48, с. 148]. Письменник глибоко усвідомлював складну природу любові, що поєднує в собі антиномію духовного й тілесного. Утім, ні він сам, ні більшість його герої так і не змогли сповна досягнути щастя цієї «правдивої любові».

Одним із перших, хто порушив тему «інтимности» Франкових текстів, був Сергій Єфремов. Аналізуючи творчість письменника, дослідник назвав Франка «поетом любові», власне, через його уміння зобразити «з любові надзвичайно потужне почування» [7, с. 165]. Згодом любовна проблематика у творчості Франка ставала об'єктом наукових студій, здебільшого присвячених аналізу інтимної лірики поета (О. Баган, І. Денисюк, Ірина Руснак, Л. Сенік, Б. Тихолоз), його особистих стосунків з жінками (Лариса Бондар, Р. Горак, Я. Грицак, Ірена Книш, Алла Швець) та любовного епістолярію (Людмила Зарицька). Що ж до аналізу любовного сюжету в прозі письменника, то тут спостерігаємо принагідні міркування у працях І. Денисюка про любовні історії української белетристики, М. Легкого про «геометрію» міжстатевих стосунків у прозових творах І. Франка, Р. Чопика про «мотиви дібраного та недібраного подружжя» у творчості митця, Л. Каневської та Т. Пастуха про розвиток любовної лінії в романах письменника, А. Швець про асоціальні типи шлюбів у творах І. Франка, К. Шмеги про «маскулінні стратегії» у любовних стосунках. Однак, попри інтерес дослідників, низка важливих аспектів у цьому питанні досі залишається невисвітленою.

Мета статті – проаналізувати типові любовні тріади у Франковій прозі, визначити їхні структурні особливості та роль у розвитку любовного сюжету. Наявність любовного трикутника у творі дозволяє глибше відтворити психологію персонажів, зокрема через призму їхніх поведінкових моделей у стосунках із кількома партнерами водночас.

В епістолярному спілкуванні письменник часто практикував паралельну переписку інтимного характеру відразу з кількома жінками: наприклад, упродовж 1883–1884 рр. – з Юзефою Дзвонковською, Уляною Кравченко, Климентиною Попович. Або ж коли переписувався з О. Рошкевич, то дражнив її розповідями про Анну Павлик (лист від 14 серпня 1878 р.): «Ах, я й забув, що ти заздрісна, та хвалю перед тобою Аннину хроніку. Заздрісним людям усе – одна пісня! Ти хвали літературний твір, вони скажуть – є, то любов крізь слова промелькує!» [16, т. 48, с. 101]. А з Целіною Зигмунтовською листувався, коли вже був одружений. Життєвий досвід був одним із важливих джерел художньої творчості Франка: його особисті переживання, протиріччя та спостереження за життям інших лягли в основу багатьох сюжетів. Це дає підстави розглядати прозу Франка як спосіб художнього переосмислення інтимних почуттів та соціально-психологічних конфліктів, зокрема на прикладі розвитку тристоронніх любовних стосунків.

Любовний трикутник – це один із класичних художніх конфліктів, пов'язаний із мотивами нерозділеного кохання та зради. Його популярність у художніх текстах цілком зрозуміла, адже, за словами дослідниці психології творчості Марини Дроздової, на першому місці в них «відтворення непростих, міжособистих взаємин, побудованих не лише на взаємній симпатії, але й на конкуренції, конфліктах, які часто супроводжуються неприхованою ворожнечею» [6, с. 77]. Інтимні тріади найчастіше виникають внаслідок неспівмірності між людськими прагненнями та реаліями суспільного життя.

Патріархальне суспільство часто накладало вето на станово нерівні союзи й цим спонукало закоханих порушувати загальноприйняті моральні норми й закони заради особистого щастя. Тож найчастіше саме стосунки «задля доктрини», з розрахунку чи примусу підштовхували героїв до пошуків кохання за межами законних шлюбних угод.

У прозі Франка присутні дві класичні схеми любовного трикутника: чоловік – жінка – чоловік і жінка – чоловік – жінка, при цьому більш поширеною є перша комбінація – за участі двох чоловіків і однієї жінки: Андрій Петрій – Дося – Олександр (Ленько) Добошук («Петрії і Добошуки» 1875 – 1876), Іван Гутак – Анна – Яць Хохлачик («Гутак», кін. 70-х рр.), Жан – Таня – Ежен («На вершку», 1880), Борис Граб – пані Міхонська – пан Міхонський («Не спитавши броду», напис. у серед. 80-х рр), Владко Калинович – Регіна Киселевська – Начко Калинович («Лель і Полель», 1887), панич Темницький – Целя – Семіон

Стоколоса («Маніпулянтка», 1888), Іван Лінюх – княжна Ніна – граф Едвін («Без праці», 1891), Нестор ДЕРЕВАЦЬКИЙ – графиня Олімпія Торська – граф Торський («Основи суспільности», 1894–1895), Євгеній Рафалович – Регіна Твардовська-Стальська – Валеріан Стальський, Баран – Зося – Валеріан Стальський («Перехресні стежки», 1900), Массіно – Маня – Генрись («Сойчине крило», 1905), Нестор – Марися – Мирон («Неначе сон», 1908). Розвиток та вирішення цих любовних конфліктів залежать від характеру й темпераменту героїні, яка, за словами Н. Білоус, «могла виступати як суб'єктом і об'єктом, як пасивною жертвою несправедливого ладу або натхненницею (музою) і як творцем, як активною дійовою особою» [1, с. 3]. Регіна Киселевська («Лель і Полель») і Регіна Твардовська («Перехресні стежки»), ставши учасницями любовних триад, обирають різні стратегії в боротьбі за право на особисте щастя. Киселевська всіляко опирається обставинам: чинить спротив ненависній «цьоці», проявляє ініціативу в завоюванні симпатії коханого чоловіка, першою освідчується, егоїстично нехтує почуттями закоханого Начка, ризикує репутацією, втікаючи від тітки, й одружується з коханим Владком, відтак зазнає бодай короткого, але справжнього щастя. Твардовська, навпаки, підкоряється долі: за рішенням тітки бере шлюб з нелюбом, який впродовж 10 років вчиняє над нею психологічну наругу, покірно приймає рішення Євгенія про розрив стосунків, врешті-решт божеволіє, вбиває чоловіка-деспота й стає жертвою божевільного Барана. Характеристика поведінки Киселевської цілком відповідає образу фатальної жінки; вона, на думку Т. Пастуха, «стає тим ножем, який розрізає братерську пуповину Владка і Начка» [13, с. 96], унаслідок чого брати Калиновичі гинуть. Натомість образ Регіни Твардовської зазнає трансформації: з фатальної жінки вона перетворюється на символ втілення трагічної жіночої долі.

Любовні трикутники за схемою жінка – чоловік – жінка представлені лише у кількох творах Франка: «Ріпник» (1877) – Фрузя – Іван – Ганка; «Не спитавши броду» – Міхонська – Борис – Густя; «Основи суспільности» – Маланка – Адаць Троцький – Люся Чапська; «Перехресні стежки» – Орися – Стальський – Регіна; «Різуни» (1903) – Юлька – Броніслав – Маня. У розв'язці в цих триадах письменник знову надає чоловікам пасивну роль: вони з охотою чи вимушено приймають жіночий вердикт. У трикутнику Фрузя – Іван – Ганка головний герой займає очікувальну позицію, даючи обом дівчатам надію на продовження стосунків. За слушним твердженням І. Денисюка,

«роздвоєність Івана в почуттях до Ганки і Фрузі – це не тільки фактори індивідуальної психології, якими є взагалі почуття кохання, – вони є якоюсь мірою виявом станового вагання Івана, фактором його соціальної психології» [5, с. 95]. Адже жорстока дійсність промислового Борислава підштовхує Івана до вибору між фізично здоровою Ганкою і тендітною, слабкою Фрузею. Цей любовний конфлікт має важливий соціальний підтекст, який демонструє, що, коли інстинкт виживання займає домінантне місце у житті людини, то почуття для неї вже не такі важливі.

Більшість любовних триад зустрічаємо у великопрозових текстах Франка. Майже у кожному романі чи повісті письменника спостерігаємо за розвитком любовного трикутника, що цілком закономірно, адже, за твердженнями М. Васьківа, «романний “любовний трикутник” (чи “багатокутник”) є по-романному хаотичним, до кінця не розв’язаним <...>, з чергуванням кульмінацій, напружених моментів у його розвитку з моментами “стагнаційними”, які через це інколи теж можуть збурювати гострі конфлікти» [2, с. 77]. Ситуація любовного трикутника змушує персонажів пережити складні емоційно-психологічні стани: ревнощів, заздрощів, ненависти, агресії чи фрустрації, що зазвичай посилюють напруженість сюжетної лінії. У романі «Не спитавши броду» автор вибудовує два любовні трикутники з двома незмінними учасниками: Міхонський – пані Міхонська – Борис Граб і Густя Трацька – Борис Граб – пані Міхонська. Обидві любовні історії характеризуються динамічним розвитком та трагічною розв’язкою. Перша інтимна тріада завершується смертю професора Міхонського, що настає невдовзі після звістки про зраду дружини з його улюбленим учнем. Ця втрата спричинює в Бориса глибоке почуття провини перед наставником і водночас породжує ненависть до жінки, яка спровокувала його на інтимний зв’язок. Другий трикутник стає летальним для пані Міхонської, котра не може змиритися з відмовою Бориса та його подальшою втечею. З першого любовного трикутника герой виходить емоційно зламаним і переможеним, а з другого – натхненним до активної громадської діяльності, що зумовлено епістолярною настановою коханої Густі.

Далі пропонуємо розглянути *основні причини виникнення тристоронніх любовних зв’язків* у прозі Франка, що найчастіше мають фізіологічне, психологічне чи соціальне походження.

До *фізіологічних чинників* виникнення любовних трикутників у творях письменника слід віднести: сексуальне незадоволення,

спровоковане статевою неспроможністю чи умисною відмовою одного з партнерів від інтимної близькості, через що загострювалася проблема продовження роду. Як доречно зауважує М. Легкий, «Франко, одним із перших у європейській літературі (поступаючись хіба що О. Кобилянській, її "Природі") підіймає проблему суспільної opinii щодо фізіологічної, сексуальної негармонійності шлюбу» [10, с. 76]. Через сексуальну дисгармонію сформувалися трикутники за участю професора Міхонського–пані Міхонської–Бориса Граба («Не спитавши броду»), Мирона–Марисі–Нестора («Неначе сон»), пана Герлічки–його дружини–любаса («Гуцульський король»). Фізична неспроможність чоловіка спонукає молоду дружину до пошуків іншого, молодшого партнера. Головна героїня новели «Неначе сон», Марися, знаходить сексуальну втіху в обіймах місцевого дяка Нестора, оскільки чоловік-удівець не задовольняє її фізіологічну потребу. Навіть свекруха виявляє розуміння до юної невістки і не засуджує за зраду, а, навпаки, підтримує, правда, з практичного для себе інтересу: «Ти моя квіточко! <...> Шкода тебе для такого нездари, як твій муж. Я знала, що ти відчужеш се й сама. Та проте будь благословенна в Бога <...>. І приведи мені внука, щоб був гідний тебе і мав таку золоту головку, як він [Нестор. – І. Г.]» [16, т. 22, с. 322].

Серед психологічних причин, що обумовлюють виникнення інтимних тріад у прозі Франка, варто перш за все відзначити несумісність індивідуально-типологічних характеристик партнерів. У повістї-новелі «Сойчине крило» любовний конфлікт побудований на різнобіжності характерів, темпераментів та психологічних типів Мані й Массіно (її екстравертності та його інтровертності), а, отже, й інтересів, що врешті призвело до романтичного зв'язку дівчини спочатку з Генрисем, а згодом і з іншими чоловіками. А. Печарський відзначає, що «любов у творі "вітрогонить", як "вільне дитя свободи", як дика сойка, яку І. Франкові не поталанило угніздити у своє домашнє пристановище» [14, с. 255]. При цьому зауважмо, що після втечі Маня й надалі потрапляє у любовні тріади: злодій Генрись – Маня – ватажок злодіїв Зигмунт, Зигмунт – Маня – розбійник Сашко, капітан Серебряков – Маня – дружина капітана. У цих тріадах Маня стає утриманкою чоловіків, які не цікавляться її почуттями. У казці «Без праці» така ж авантюрна княжна Ніночка спричиняє виникнення любовного трикутника: візник Іван – Ніночка – граф Едвін. За темпераментом і соціальним станом їй цікавіший граф-картьяр, а закоханого й сором'язливого Івана вона не сприймає як партнера, однак імітує

симпатію до хлопця заради чарівного персня, що слухає лише його. Через імпульсивність і прагматичність своїх характерів Маня і Ніна не цінують щирих почуттів закоханих чоловіків-інтровертів, очевидно, з огляду на притаманну їм пасивність та поміркованість. Аналіз наведених любовних історій засвідчує, що несумісність темпераментів і характерів є чинником, який перешкоджає гармонійному розвитку стосунків. Зауважимо також, що гіперсексуальність Мані та Ніни компенсує обом героїням ту душевну порожнечу, що виникла через брак емоційної підтримки в родинному колі. Приклади гіперсексуальності спостерігаємо також у поведінці вдови Міхонської («Не спитавши броду»), дружини Барана – Зосі («Перехресні стежки»), графа Ошустовського («Великий шум», 1907). Їхні набуті чи успадковані психотравми спонукають до пошуку все нових і нових партнерів.

Психологічними стимулами виникнення позашлюбних стосунків чи роздумів про зраду стає також емоційне вигорання в шлюбі з нелюбом. Головна героїня повісті «Основи суспільности» Олімпія Торська довгих десять років терпить постійні зради та жорстокі дотепи чоловіка-інваліда: «Скучно вам, графине, зо мною, калікою, панькатись, правда? <...> Ну, скажіть по щирості, маєте вже на думці кавалера, за котрого б ви вийшли? <...> Може б, вам, графине, діточок хотілося?» [16, т. 19, с. 150]. Глузування та приниження від чоловіка-зрадника спонукають Олімпію до відновлення любовного зв'язку з о. Нестором. Від цих взаємин народжується син Адаць, який успадковує графське майно. У романі «Перехресні стежки» Валеріан Стальський застосовує ті ж маніпуляції до дружини-заручниці, підштовхуючи її до позашлюбних стосунків: «Я чоловік ліберальний. Борони мене Господи, щоб я хотів стояти вам на заваді. <...> І він узяв Євгенія за руку, щоб повести його до своєї жінки» [16, т. 20, с. 265]. Мета Стальського – скомпрометувати репутацію Регіни. Тож повернення давньої любові в умовах нестерпних шлюбних стосунків постає для обох героїнь символом душевного відновлення й надії на здобуття особистого щастя.

Помста – ще одна психологічна причина, що сприяє формуванню любовних трикутників у прозі І. Франка. У романі «Перехресні стежки» Валеріан Стальський зумисно завів інтригу зі служницею Орисею на зло молодій дружині, яка не хотіла адаптуватися до стилю життя чоловіка: «Вечором, коли повечеряємо, жінка мовчить, <...> пробую заговорити до неї, вона мов і не чує <...>. Та й іду до кухні.

Тут моя Оріся пряче посуду <...>. Прийду, сяду, балакаємо, жартуємо <...>. Далі чую, моя жінка вночі встане з ліжка і тихесенько крадеться до дверей <...>. "Ага, – думаю собі, – заздрісна! Підглядає. Ну, ну, може, хоч заздрість розігріє її риб'ячу кров". І жартую собі далі з Орісею, щипаю її... знаєте» [16, т. 20, с. 206]. Подібна ситуація тішить самолюбство Стальського, вносить чималу частку задоволення та азарту в його нудне «сімейне» життя, допомагає самоствердитися. Адже він вважає Регіну винною у своєму кар'єрному провалі, тому намагається професійні невдачі компенсувати здобутками в стосунках із служницею Орісею. У Франкових тестах доволі часто психологічні стимули любовних триад зумовлені саме несумісними уявленнями героїв-партнерів про любовні стосунки й, зокрема, про сімейне життя.

І, нарешті, *соціальні причини* любовних трикутників у прозі письменника, до яких перш за все належить шлюб із примусу. «Любов – річ така, що далеко не завше сходиться із легальністю – теперішнім подружжям» [12, с. 189], – відзначав 1893 р. Франків товариш, М. Павлик. А сам Франко в розвідці «Жіноча неволя в руських піснях народних» (1883) висновував, що головною причиною жіночого нещастя стає «тиск поганих обставин економічних» [16, т. 26, с. 245]. У цій розвідці, як доречно зауважує М. Госовська, «об'єктом дослідження виступає жінка як "пригнічений" елемент суспільства» [4, с. 278]. Властиво, найбільше уваги автор присвячує випадкам примусового одруження та становищу заміжньої жінки, яка «винаходить у своїй житні чимраз нові рани і недогоди» [16, т. 26, с. 211]. Як приклад він подає власну інтерпретацію народної «Пісні про шандаря», «в котрій показана жінка безмірно сильна характером і силою чуття» [16, т. 26, с. 248]. У трикутнику Николай – Николайова жінка – шандар письменник безапеляційно виправдовує молоду, засліплену коханням, жінку, котра порушує шлюбну обітницю і відкрито зустрічається із коханим чоловіком. «А у кого любов, така гаряча, невмираюча любов єсть головним двигачем цілого життя і поступування, – чи ж можна того назвати зіпсованим і неморальним?» [16, т. 26, с. 250]. Для Франка Николайова жінка – це насамперед жертва традиційних стереотипів та суспільних норм, що нехтували її волевиявленням. Вчинок героїні письменник розглянув крізь призму двох моралей: першої – «тіснодушної», «опертої на мертвих догмах», яка засуджує вчинок молоді героїні, і другої – «гуманної, опертої на правдивім пізнанні чоловіка», що трактує «душу й тіло одною нерозривною

цілістю» [16, т. 26, с. 431]. Роль кривдника Франко чітко відводить шандарю, який використовує безтямно закохану в нього жінку як «трофей», – інакше б «не вимагав і не приймав від неї такої великої і тяжкої жертви» [16, т. 26, с. 252] – приниження та неслави. Щодо Ніколая, то його також можна залічити до числа жертв усталених суспільних уявлень про любовні стосунки. Згодом Франкова інтерпретація лягла в основу знаменитої драми «Украдене щастя» (1894).

Шлюб за рішенням батьків/опікунів, тобто союз із розрахунку, не створював повноцінних умов для побудови щасливої родини та ставав причиною емоційного й фізичного пригнічення дружини. Таке нещастя спіткало кількох Франкових героїнь: Дозю («Петрії і Добошуки»), пані Міхонську («Не спитавши броду»), Олімпію Торську («Основи суспільности»), Регіну Твардовську («Перехресні стежки») та графиню Євгенію Суботівну («Великий шум»). Зрештою, всі вони стали учасницями любовного трикутника вже у статусі шлюбної жінки. У романі «Петрії і Добошуки» Дозя Кралінська від початку знайомства симулювала романтичний інтерес до Андрія Петрія заради його спадку. Після одруження фальшива кокетерія жінки відразу зникла, а постійні сварки, образи, докори та вимагання грошей стали буденною справою для Дозі: «А дивіт ми на господаря! <...> Чи ти гадаєш, може, що я з своїм родом не була б собі найшла ліпшого мужа, як тебе, смердячого хлопа, болвана?..» [16, т. 14, с. 197–198]. Ще в шлюбі вона знаходила задоволення в обіймах інших чоловіків – спочатку Сенька Добошука, а згодом барона Б., які лише використовували її прихильність для реалізації власних планів. Врешті-решт любовні афери приводять Дозю до самотнього й жебрацького життя. У повісті «Великий шум» пан Субота, як і графиня Кралінська, також активно шкодить сімейному щастю дочок. Перший обирає для старшої дочки титулованого чоловіка-тирана: «Ти сам уважав ґрафа по першім, випадковім познайомленні з ним, – дорікає Женя батькові в листі, – <...> за ідеал мужчини, за чоловіка, покликаного вже самою природою до якихось великих діл» [16, т. 22, с. 292]. Одруження з графом прирікає жінку на п'ять років страждань: «Я тремтіла сама перед собою, бо чула, що й мої думки, мов підстрілені птахи, падають додолу під його [графським. – І. Г.] переможним впливом» [16, т. 22, с. 295]. Сплановане вбивство графа в Італії звільняє молододу графиню від родинного пекла: «на сумлінні <...> маленька плямка. Вона не болить, не мучить; вона лиш частинка відплати <...>» [16, т. 22, с. 315]. Як влучно відзначає М. Ткачук, «він [Франко. – І. Г.]

відбив амбівалентність емоцій героїв, які виникали саме тоді, коли антигуманні відносини вриваються у внутрішнє життя особистості й ламають структуру внутрішнього світу людської душі» [15, с. 347].

Наслідки участі Франкових протагоністів у любовних трикутниках часто згубні, особливо для молодих дівчат – небажана вагітність, смерть, насильство, роль утриманки. В обох редакціях оповідання «Ріпник» любовний трикутник завершується смертю дівчини-покритки. Героїня роману «Основи суспільности» Маланка, опинившись у вирі любовної інтриги Адася Торського, зазнає сексуального насилля від його друзів. Контрастно до цих історій Франко змалював долю поштової співробітниці Целіни («Маніпулянтка»), котра, як влучно зауважує Мирослава Крупка, «однозначно позбавляється комплексу жертви» [9, с. 798], оскільки від ролі утриманки дівчину рятують самозабезпеченість та «психологічно зрілий, внутрішньоцілісний, спрямований у перспективу характер» [9, с. 798].

У Франковій прозі любовні трикутники, як правило, завершуються трагічно. Із художньої точки зору, ця трагічність цілком зрозуміла, бо, за словами Олени Галети, «щасливі любовні історії не потребують викладу, тоді як конфліктні ситуації – переважно коли виникає конфлікт між чуттями й обставинами – спонукають до появи художніх текстів» [3, с. 377]. Тож розв'язкою любовних тріад у творах письменника найчастіше стає самогубство, вбивство чи хвороба, а в деяких любовних історіях крапку ставить втеча, фізичне насильство (зґвалтування, побиття) або несподіване викриття зловісних намірів об'єкта любові. На прикладі інтимних тріад письменник порушив складне питання суперечности міжособистісних взаємин і суспільних стереотипів. Франко не ідеалізував любовні почуття, а доволі реалістично змальовував стосунки між чоловіком і жінкою, які формувалися в жорстких умовах патріархального суспільства, де «жінка у правовому сенсі була особою підлеглою та вторинною стосовно чоловіка» [8, с. 77]. Тож любовні трикутники в прозі Франка постають насамперед як прояв однієї із численних граней соціального конфлікту тогочасної доби.

Література

1. Білоус Н. В. Стильові особливості моделювання жіночих характерів в українській літературі другої половини XIX – початку XX ст. : автореф. дис...канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2005. 20 с.
2. Васків М. Генологічна природа роману й інтерпретація творів цього жанру. *TeKa Komisji Polsko-Ukraińskich związków kulturowych*. Lublin : Wyd-wo Un-tu Przyrodniczego, 2009. С. 66–80.

3. Галета О. Долина нарцисів: українські літературні любовні антології. *Галета О. Від антології до онтології: антологія як спосіб репрезентації української літератури кінця ХІХ – початку ХХІ століття*. Київ : Смолоскип, 2015. С. 368–394.
4. Гоговська М. На маргінесах: І. Франко в українському феміністичному дискурсі. *Парадигма*. Львів, 2013. Вип. 7. С. 273–283.
5. Денисюк І. Розвиток української малої прози ХІХ – початку ХХ ст. Львів : Академічний експрес, 1999. 280 с.
6. Дроздова М. Соціально-психологічні особливості змісту сучасних любовних романів. *Вісник Чернівецького національного педагогічного університету*. Серія: Психологічні науки. Чернівці, 2013. Вип. 114. С. 76–79.
7. Єфремов С. Іван Франко: критично-біографічний нарис. 2-ге вид. з дод. Київ : Слово, 1926. 256 с.
8. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина ХІХ – початок ХХ ст.). Львів : Інститут народознавства НАН України, 2008. 272 с.
9. Крупка М. Світ жінки у прозі Івана Франка. *Іван Франко: дух, наука, думка, воля*: м-ли Міжнар. наук. конгресу, присв. 150-річчю від дня народження Івана Франка (Львів, 27 вересня – 1 жовтня 2006 р.). Львів : Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2008. Т. 1. С. 796–805.
10. Легкий М. Форми художнього викладу в малій прозі Івана Франка. Львів : Львівське відділення ІЛ НАНУ, 1999. 154 с.
11. Легкий М. Проза Івана Франка: поетика, естетика, рецепція в критиці. Львів, 2021. 608 с.
12. Павлик М. Редакційна примітка до статті Драгоманова «Слівце про цинізм у літературі». *Народ*. 1893. № 17. С. 188–189.
13. Пастух Т. Романи Івана Франка. Львів : Каменярь, 1998. 135 с.
14. Печарський А. Антропологія любові в літературно-психоаналітичних вимірах. *Печарський А. Психоаналітичний аспект української белетристики першої третини ХХ сторіччя*. Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011. С. 113–266.
15. Ткачук М. Жанрова структура прози Івана Франка (бориславський цикл та романи з життя інтелігенції). Тернопіль, 2003. 382 с.
16. Франко І. Зібрання творів: у 50 т. Київ: Наукова думка, 1976–1986.

References

1. Bilous, N. (2005). *Stylovi osoblyvosti modeliuвання zhinochykh kharakteriv v ukrainskii literaturі druhoi polovyny ХІХ – pochatku ХХ st.* [Stylistic Features of Modeling Female Characters in Ukrainian Literature of the Second Half of the 19th – Early 20th Century]: extended abstract from the candidate of sciences thesis. Kyiv [in Ukrainian].
2. Vaskiv, M. (2009). *Henolohichna pryroda romanu y interpretatsiia tvoriv tosho zhanru* [The Generic Nature of the Novel and the Interpretation of Works in This Genre]. *Teka Komisji Polsko-Ukraińskich związków kulturowych* [TeKa of the Commission for Polish–Ukrainian Cultural Relations]. Lublin: Wyd-wo Un-tu Przyrodniczego. pp. 66–80 [in Ukrainian].
3. Haleta, O. (2013). *Dolyna nartsysiv: ukrainski literaturni liubovni antolohii* [The Valley of Narcissi: Ukrainian Literary Love Anthologies]. *Aktualni problemy*

slov'ianskoi filologii – Current Issues in Slavic Philology. Iss. XXVII. Vol. 1. pp. 101–120 [in Ukrainian].

4. Hosovska, M. (2013). Na marginesakh: I. Franko v ukrainskomu feministychnomu dyskursi [On the Margins: Ivan Franko in Ukrainian Feminist Discourse]. Paradyhma – Paradigm. Lviv. Iss. 7. pp. 273–283 [in Ukrainian].

5. Denysiuk, I. (1999). Rozvytok ukrainskoi maloi prozy XIX – pochatku XX st. [The Development of Ukrainian Short Prose in the 19th – Early 20th Century]. Lviv: Akademichnyi ekspres Publ. [in Ukrainian].

6. Drozdova, M. (2013). Sotsialno-psykholohichni osoblyvosti zmistu suchasnykh liubovnykh romaniv [Socio-Psychological Features of the Content of Contemporary Romance Novels]. Visnyk Chernihivskoho natsionalnogo pedahohichnogo universytetu. Psykholohichni nauky – Bulletin of Chernihiv National Pedagogical University. Psychological Sciences. Iss. 114. pp. 76–79. [in Ukrainian].

7. Yefremov, S. (1926). Ivan Franko: krytychno-biohrafichnyi narys [Ivan Franko: A Critical-Biographical Sketch]. Kyiv: Slovo Publ. [in Ukrainian].

8. Kis, O. (2008). Zhinka v tradytsiinii ukrainskii kulturi (druha polovyna XIX – pochatok XX st.) [Woman in Traditional Ukrainian Culture (Second Half of the 19th – Early 20th Century)]. Lviv: Instytut narodoznavstva NAN Ukrainy Publ. [in Ukrainian].

9. Krupka, M. (2008). Svit zhinky u prozi Ivana Franka [The World of Women in Ivan Franko's Prose]. Ivan Franko: dukh, nauka, dumka, volia: m-ly Mizhnar. nauk. konhresu, prysv. 150-richchiu vid dnia narodzhennia Ivana Franka (Lviv, 27 veresnia – 1 zhovtnia 2006) – Ivan Franko: Spirit, Science, Thought, Will: Materials of the International Scientific Congress Dedicated to the 150th Anniversary of Ivan Franko's Birth (Lviv, September 27 – October 1, 2006. Lviv: Vyd. tsentr LNU im. I. Franka Publ. Vol. 1. pp. 796–805 [in Ukrainian].

10. Lehkyi, M. (1999). Formy khudozhnogo vykladu v malii prozi Ivana Franka [Forms of Artistic Expression in Ivan Franko's Short Prose]. Lviv: Lvivske viddilennia IL NAN Ukrainy Publ. [in Ukrainian].

11. Lehkyi, M. (2021). Proza Ivana Franka: poetyka, estetyka, retseptsiiia v krytytsi [Ivan Franko's Prose: Poetics, Aesthetics, Reception in Criticism]. Lviv. [in Ukrainian].

12. Pavlyk, M. (1893). Redaktsiina prymitka do statii Drahomanova «Slivtse pro tsynizm u literaturi» [Editorial Note to the Article by Drahomanov «A Word about Cynicism in Literature»]. Narod – The People. № 17. pp. 188–189. [in Ukrainian].

13. Pastukh, T. (1998). Romany Ivana Franka [Ivan Franko's Novels]. Lviv: Kameniar Publ. [in Ukrainian].

14. Pecharskyi, A. (2011). Antropolohiia liubovi v literaturno-psykhoanalytychnykh vymirakh [Anthropology of Love in Literary and Psychoanalytical Dimensions]. In: Pecharskyi, A. Psykhoanalytychnyi aspekt ukrainskoi beletristyky pershoi tretyny XX storichchia. [Psychoanalytical Aspect of Ukrainian Fiction of the First Third of the 20th Century]. Lviv: LNU im. I. Franka Publ. pp. 113–266. [in Ukrainian].

15. Tkachuk, M. (2003). Zhanrova struktura prozy Ivana Franka (boryslavskiy tsykl ta romany z zhyttia intelihtentsii) [Genre Structure of Ivan Franko's Prose (Boryslav Cycle and Novels about the Life of the Intelligentsia)]. Ternopil. [in Ukrainian].

16. Franko, I. (1976–1986). Zibrannia tvoriv: u 50 t. [Collection of Works in 50 Volumes] Kyiv: Naukova dumka Publ. [in Ukrainian].

Horoshko I. B.

Junior Research Fellow at the Department of Franko Studies of Ivan Franko Institute of the National Academy of Sciences of Ukraine
iryna.horoshko87@gmail.com
orcid.org/0000-0002-3725-3074

Love Triangles in Ivan Franko's Prose

The paper explores the love triangle as one of the key conflicts driving the dynamics of romantic plots in the prose of Ivan Franko. For better understanding of the writer's erosophy (a system of views on the nature of love) the study also considers aspects of Franko's personal experience – in particular, his practice of corresponding simultaneously with several women on rather intimate topics, as well as his reflections on love and fidelity in letters to Olha Roshkevych, the first great love of his life.

The paper offers a definition of the concept of «love triangle» and examines the reasons for its popularity in literary texts. Based on an analysis of Franko's prose, two typical models of triangular relationships are outlined: «man – woman – man» and «woman – man – woman». The study analyzes the features of their development and identifies the dominant pattern in the writer's works.

The paper highlights the main causes behind the emergence of love triangles, grouped into three categories: physiological (sexual disharmony), psychological (incompatibility of temperaments and characters, emotional burnout in marriage, desire for revenge), social (economic inequality, marriage of convenience).

Among the most common consequences of resolving such love triangles are suicide, murder, madness, unwanted pregnancy, physical violence, and the role of mistress. The article also provides examples of successful resolutions due to the character's resilience and inner balance.

In conclusion, it is emphasized that Franko does not portray love as an idealized emotion but as a fatal force that leads the character through suffering, disappointment, and tragedy toward the realization of personal values. In Franko's prose, the love triangle often functions as a trial through which the character's inner world, emotional endurance, moral choice, and capacity for self-sacrifice are revealed.

Key words: Ivan Franko's prose, love triangle, romantic plot, literary conflict, erosophy, female characters, fidelity and betrayal.